

Indholdsfortegnelse

3.0 Forskellige livssyn	2
3.1 Religion.....	4
Om definition.....	4
Forskellige typer af religion	7
Religionens modpoler	12
Hvad troende siger om ikke-troende.....	14
3.2 Videnskab.....	19
Historik.....	19
Den videnskabelige metode	21
Pseudovidenskab.....	23
Livssyn for de videnskabelige	24
Hvad videnskaben siger om religion	27

3.0 Forskellige livssyn

Jeg vil starte med at fastlægge mig på begreberne *Religion* og *Videnskab*. De er ikke hinanden udelukkende (disjunkte) muligheder *per se* (som fx religiøs og irreligiøs), men det er de to ”kombattanter”, som er den bagvedliggende årsag til denne bog.

Derefter kigger jeg på en række underarter og livssyn, som knytter sig til den ene eller den anden af de to.

Der findes ikke universelle definitioner af religion og videnskab, så jeg afgrænser dem efter min egen mening, som nok er i retning af en ”almindelig opfattelse”.

Ordet ”tro” dukker op begge steder. I det danske sprog er ”tro” et flertydigt ord. I sætningerne ”Jeg tror, det bliver regn nu” og ”Jeg tror på Gud” betyder ordet forskellige ting. I den første sætning, møder vi en *forventning*, i den anden en *overbevisning*. På engelsk har vi noget i retning af ”think / expect” og ”believe / faith”. (Tor Nørretranders har skrevet en hel bog, ”At tro på at tro”, hvor han spiller på den problematik (Nørretranders, 2003)).

På grund af flertydigheden, skal ordet tro ind i en sammenhæng. Står det alene som i ”Jørgen har en tro. <punktum>”, ”Jørgen er stærkt troende.” mener jeg, at man normalt vil forstå det som en ”religiøs tro”. Sidder man og diskuterer fodboldmesterskaber, så er det noget andet, men så følger der også en sætning efter.

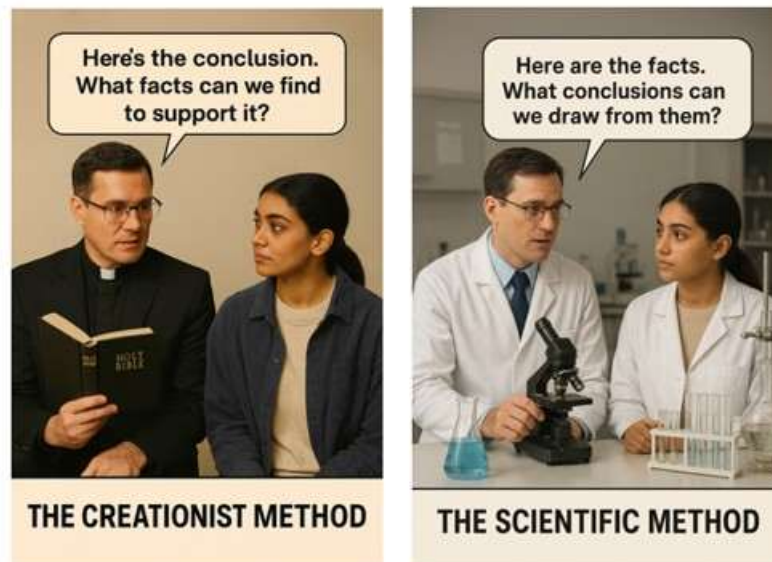
Som en simpel start vil jeg definere:

Religiøs tro = tro på noget overnaturligt (”supernatural”), som **ikke** kan bevises.
På engelsk: Belief without evidence

Videnskabelig tro = tro på hypoteser og teorier, som **kan** bevises
På engelsk: Belief with evidence

En god demonstration sidder i tegningen herunder.

I det religiøse hjørne er løsningen given; den er dogmatisk og måske åbenbaret. I det videnskabelige er der kun nysgerrighed, tvivl og søgen efter en "sandhed".

Courtesy jhanden + CoPilot

3.1 Religion

Courtesy Wikimedia.commons

Om definition

Hammer & Sørensen i "Religion i psyke og samfund" (2010) noterer som indledning, at det faktisk er umuligt at komme med en definition på Religion, som alle kan være enige om. Der findes ganske enkelt så mange kulturelle og sociale fænomener, som ikke kan indpasses under én hat, men som vi alligevel opfatter som religion.

Fra den engelske udgave af Wikipedia (2017) har jeg klippet nedenstående indledning til opslaget "Religion"

Egen oversættelse: Religion er en organiseret samling af overbevisninger, kulturelle systemer og verdensanskuelser, som relaterer mennesket til det overnaturlige og til spiritualitet. Mange religioner har fortællinger, symboler og hellige historier som skal forklare meningen med livet og/eller forklare universets og livets oprindelse. Fra deres tro om kosmos og den menneskelige natur afledes

de troende moral, etik og religiøse love eller en foretrukken livsstil. Ifølge visse estimater findes der ca 4.200 religioner i verden.

I 2021 er det opdateret til, at der findes ca **10.000 distinkte religioner** (Ref African Studies Association; University of Michigan (2005). History in Africa.)

En ofte refereret indgang til religion skyldes den skotske forfatter og religionsforsker Ninian Smart (død 2001) (fx Smart, 1999). Hans ”7 dimensioner” er et redskab for forskere til at få et balanceret overblik over religionerne. De 7 dimensioner findes normalt i større eller mindre grad i det, vi vil kalde ”en religion” (herunder kopieret fra den danske Wikipedia):

1. **dogmatisk** (læresystemer, f.eks. treenigheden, dharmas trosbekendelser)
2. **mytisk** (beretninger om det guddommelige og om tilværelsens grundlæggende vilkår, f.eks. skabelsesmyter)
3. **etisk** (forskrifter for den enkeltes liv, f.eks. de 10 bud eller Buddhas "medfølelse")
4. **rituelt** (andagt, bøn og ofring, f.eks. optagelses- og renselsesritualer)
5. **erfaringsmæssigt** (personlige oplevelser af gud eller det guddommelige, f.eks. mystikernes oplevelser eller profeters kaldelse)
6. **socialt** (organisationer og institutioner, knyttet til religionen, f.eks. præsteskab, munkevæsen, hellige mænd)
7. **materielt** (religionens nedslag i den konkrete dagligdag (arkitektur, kunst, hellige steder, bygninger, billedkunst))

Hvis jeg lægger de to udsagn sammen, så kommer jeg til det væsentlige for mig: Religion indeholder tro på noget **overnaturligt**, typisk fastlåst i hellige historier, og religion er et **socialt fænomen**, som i mange tilfælde styrer menneskers tilværelse. Overnaturligt er noget, vi ikke kan måle eller veje, og derfor er religion nødvendigvis knyttet til tro, som ikke kan bekræftes eller falsificeres. Det er derfor meningsløst at bede en religiøs person om at bevise sin ”tro”.

Hvis man f.eks. fjerner kravet om ”noget overnaturligt” og i stedet siger ”noget større”, så er Brøndby fanklub pludselig en religiøs gruppe. Det mener vi nok ikke, men oprindeligt buddhisme, som ikke har en gud, vil de fleste anse for en religion. Det viser bare problemet med den manglende universelle definition. (Vores religionslærer i gymnasiet, rektor og cand.theol. Knud Andersen, tvang mig nærmest til at indse og sige højt i en religionstime, at buddhismen er en ateisme!).

Hvad siger du, Lars, til min mening, at der skal indgå noget overnaturligt og ubeviseligt?

Lars: Kristendommen adskiller sig fra din definition ved at være faktisk! Du kan sige, at Gud ikke er forståelig for os mennesker, men han blev jo netop et menneske i Jesus Kristus, som beviste sin guddommelighed gennem sine mirakler og ved at opstå fra de døde. Den sidste hændelse kan ikke diskuteres. Rogers & Marston beviser uden problem i deres bog "Reason & Faith" (red. Lånt af Lars i 2008), som jeg ved, du har læst, at de tre beskrivelser i NT uden diskussion beviser den. Derfor er kristendommen en faktisk sandhed. Timothy Keller siger ganske det samme.

Jørgen: Jeg mener nok, at deres "bevis" er af tvivlsom art. De mener, at de tre beskrivelser, skrevet 30+ år efter begivenheden, beviser opstandelsen, fordi de er en "passende" smule uenige. Det er jo underligt, at det så ikke har udryddet alle de andre religioner? Og hvor blev alle de samtidige historikers vidnesbyrd af?

Lars: Folk er forblændede i deres tro.

Jørgen: Nå, for ikke at fylde denne bog op med alverdens fodnoter og undtagelser, vil jeg med religion primært tænke på de store religioner, både fortidige og nutidige. Dvs vi har typisk en eller flere guder, vi har hellige skrifter eller anden dokumentation, vi har ritualer, vi har en grad af kirke, og vi har måske sjæle, som vandrer eller ikke.

Religion er selvfølgelig meget ældre end det, vi kalder videnskaben. Blandt andre funktioner har religion givet svar på spørgsmålene, om hvor universet kommer fra og hvorfor noget sker. Hvorfor tordner og lyner det? Det er Tordenguden. Hvordan får vi bedre høst? Lad os ofre nogle flere smukke børn. Hvorfor bevæger planeterne sig, som de gør? Det er Guds styrende hånd. Hvorfor døde den og den så ung? Guds uransagelige vilje. Hvor kommer alt levende fra? Fra skaber-guden. Selv Newton var troende – selvfølgelig – og mente bare, han havde afdækket en uendelig lille flig af skaberværket.

Men religion var ikke mindst en samlende faktor i samfundet lige fra starten af. Den - og dens shamaner og præster - forsynede samfundet med normer og regler, moral og etik, og passende ritualer. På den måde uundværlig for dannelsen af større samfund. I Europa holdt den mennesker i faste tøjler langt op i middelalderen. Videnskaben havde trange kår. Men med renæssancen kom der hul på bylden, og siden er det gået stærkt tilbage for *religionen som autoritet* i

videnskabelige sammenhænge. Vi taler i dag om "God of the Gaps", dvs det lille, der er tilbage, hvor videnskaben endnu mangler en god forklaring. De omtales i de følgende kapitler. Langt de fleste videnskabsmænd forventer, at vi finder de manglende forklaringer, men der er undtagelser iblandt dem. Nogle nævnes senere. Den stadig slankere "God of the Gaps" er en god grund til at være skeptiker.

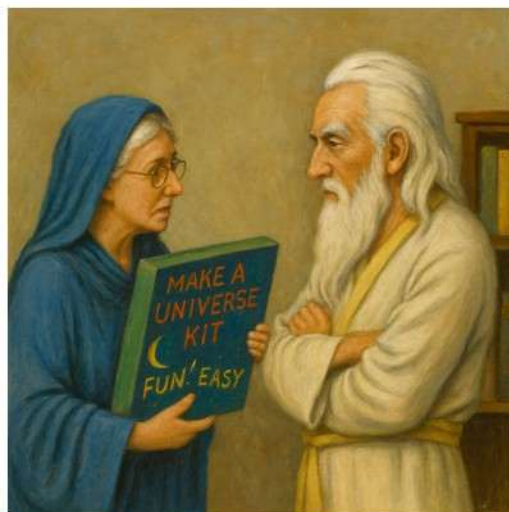
I de vestlige sekulære samfund er de to nævnte roller overgået til henholdsvis "staten", som lovgiver, og til videnskaben som formidler af forklaringer. Det er dog langt fra det samme som at sige, at religionen har mistet sin betydning. Behovet for trøst og bekæmpelse af dødsangst, religionens tredje rolle, er ikke aftaget. I de nordiske lande er kristendommen på hastig retræte, men andre blandingsreligioner kommer til. Folk plukker lidt her og lidt der, gerne fra Fjernøsten. Gerne noget med sjælevandring. Morten Højsgaard kalder det "Google Buddhisme" (Højsgaard, 2011).

I andre regioner – fx Rusland og store dele af Afrika og Sydamerika – trives kristendommen uforandret, medens den dog er på retræte i USA (Pew Research 2021). Islam breder sig stødt i Mellemøsten, Nordafrika og Sydøstasien, hvor dens rolle som lovgiver er uforandret. Buddhisme og Hinduisme står stærkt andre steder. Ingen tvivl om, at vi stadigvæk er "wired" for religion, men tydeligvis er det ikke nogen bestemt af slagsen!

Forskellige typer af religion

Der findes en absurd masse "ismer" inden for religion og religionsfilosofi, og det er langt fra klart, hvordan de kan ordnes i et hierarki. Her omtales et par stykker på det høje niveau.

Deisme er troen på, at verden er skabt af en gud eller guder, som derefter ikke blander sig i vores liv. Nogen må have skabt universet, men det er tydeligt, at ingen udefra bryder sig om resultatet.

Courtesy jhanden + CoPilot

Åh, Lille Jahve vil elske det!

Du ved, han hurtigt vil kede sig og glemme alt om det

Hva så, det er billigt!

Deisme kan man ikke kategorisk afvise, men på den anden side giver den os intet brugbart. Ok, en eller anden nøs, og ud af næsen kom et univers med billioner af galakser. Derefter, ingen kontakt. Nogle kan mene, at det passer med vores observationer: Universet må være designet og startet, og derefter overladt til sin grumme skæbne. Set fra et videnskabeligt synspunkt er det selvfølgelig helt uinteressant, men nogle videnskabsmænd – især i USA - køber idéen, så de slipper for at kalde sig ateister.

Pandeisme falder under Deismen med det tillæg, at skaberguden blev til universet og ophørte med at eksistere som et selvstændigt, bevidst væsen. Pandeisme forklarer således, hvorfor en gud skulle skabe et univers og derefter tilsyneladende forlade det, samtidig med, at det forklarer universets opkomst.

Kendte personer under denne hat siges at være Voltaire og Thomas Jefferson. Også Giordano Bruno, som desuden hævdede, at universet var fyldt af andre solsystemer end vores med beboede planeter. Vi var meget ubetydelige for guden. Det kostede ham livet på bålet.

Teisme er troen på en eller flere *personlige* guder eller ånder, som interesserer sig for os mennesker, og som blander sig. Alle de store religioner, minus Buddhismen i visse udgaver, er teismer. Isis, Osiris, Elohim, Allah, Vishnu, Ihu Lashi, osv, blander sig i vores liv, til visse tider mere end til andre. De store teismer hævder desværre også at være sande, dvs. den enkelte religions gud eller guder er sandhed og de andre dermed falske.

Man plejer at dele teismen op i *polyteismer* og *monoteismer*. *Polyteismer* har mange guder, som f.eks. mayaerne, grækerne, Asatroen, Hinduismen, medens *monoteismer* har én og kun én gud. Kristendommen er et lidt underligt konglomerat (set fra en naiv ateists synspunkt), med en treenig gud: Fader, Søn og Helligånd. De er tre, men dog én. Mange munke har svedt til eksamen over det problem.

Panteisme betyder ordret "Gud er alt" og "Alt er Gud". Det er det synspunkt at alt består af en altomfattende iboende (immanent) abstrakt Gud; eller at universet, eller naturen, og Gud er identiske. Panteisme er et ganske omfattende filosofiområde, som rummer en bred vifte af doktriner, med varierende meninger om forholdet mellem Gud og altet. Man finder elementer af panteisme i såvel de store teistiske religioner som i de asiatiske religioner, Hinduisme, mfl.

Fra Dansk Wikipedia: *Naturalistisk panteisme*, er baseret på de forholdsvis nye synsvinkler givet af Baruch Spinoza og John Toland (som opfandt udtrykket "panteisme"), og også på moderne kilder. Naturalistisk panteisme kaldes også videnskabelig panteisme og er en slags universel og kærlig udgave af ateisme (*sic*).

Buddhisme befinder sig et sted mellem religion og livsfilosofi. Den oprindelige model har ingen guder og er derfor en ateisme.

Lars Sandbeck (2009) benytter sig af situationen til at give Richard Dawkins endnu et "uvidenheds stempel":

"At det buddhistiske trosunivers er befolket af myriader af "overnaturlige agenter" – bodhisattvaer – og at det kun er en lille, elitær og sikkert vestligt influeret udgave af buddhismen, der ikke opererer med guder, halvguder og ånder, er Dawkins tilsyneladende uvidende om."

Kreationisme er en religiøs (og pseudovidenskabelig) opfattelse og retning, som forkaster den biologiske udviklingslære og hævder, at verden og alt liv er skabt af Gud, som beskrevet i Bibelen. Bevægelsen er opstået i USA som modtræk mod Darwin's evolutionslære.

Den værste model kaldes "*Young Earth Creationism*" og hævder, at Jorden er ca 6000 år gammel, en alder man kan vride ud af Bibelen med lidt analyse. Man har bygget et museum i Kentucky og fyldt det med "beviser" på kreationismens sandheder. Fx at Grand Canyon blev dannet på få år ifm. den store Flood!

Jeg har – til min skræk – læst (Videnskab.dk 2019/6), at bevægelsen buldrer frem i Europa, specielt i Tyskland! ”Nyt studie viser, at det skyldes, at kreationisme er blevet gjort til et kulturelt spørgsmål, og derimod virker videnskabelige argumenter ikke.”

Intelligent Design (ID) er en underart under Kreationisme, hvor den hævder, at livet er for kompliceret til at være opstået af én ikke-styret naturlig proces. Der må stå en intelligent designer bag (og man har ikke svært ved at konkludere, at det er den jødiske gud, Jahve). ID prøver at fremstå som en videnskabelig holdning, men den baserer sig gerne på facts, som er grebet ud af luften, og argumenterne bliver derefter. David Mills (2006) dedikerer en halv bog til problemet, som primært er et amerikansk problem.

Naturlig Religion er modsætningen til *Åbenbaret Religion* (som f.eks. kristendommen og Islam) og bygger på, hvad man kan vide om ”Gud” ud fra fornuften alene.

Johannes Sløk skriver i ”Kristen Moral før og nu (1975)”: *Det ansås for logisk tvingende nødvendigt <i>oplysningstiden, red.> at måtte antage eksistensen af en almægtig skaber. Universets storhed og skønhed, dets forunderligt sindrige indretning, dets fornuftsmæssighed taler tilstrækkeligt tydeligt om, at det har sin oprindelse i et væsen, der er udstyret med fornuft og godhed. Det er simpelthen ufornuft ikke at antage Guds eksistens.*

Skulle man konstruere en naturlig religion i dag, må den udgå fra begrænsningen ”*God of the Gaps*” inden, man sætter i gang. ”Guds” ansvar og muligheder er begrænset til vores endnu ikke afdækkede områder, som f.eks. universets absolutte start, dvs en trilliondel af en trilliondel af det første sekund, den første levende celledes opkomst, måske forklaring på bevidstheden, og så naturligvis udfoldelsen af livet efter døden, hvis man mener, at det er en fornuftig antagelse, at vi har et liv efter døden. Der råder han. Undervejs har han ingen indflydelse.

Der er gjort forsøg i den retning af f.eks. Francis Collins (Biologos) og Alister McGrath (se senere).

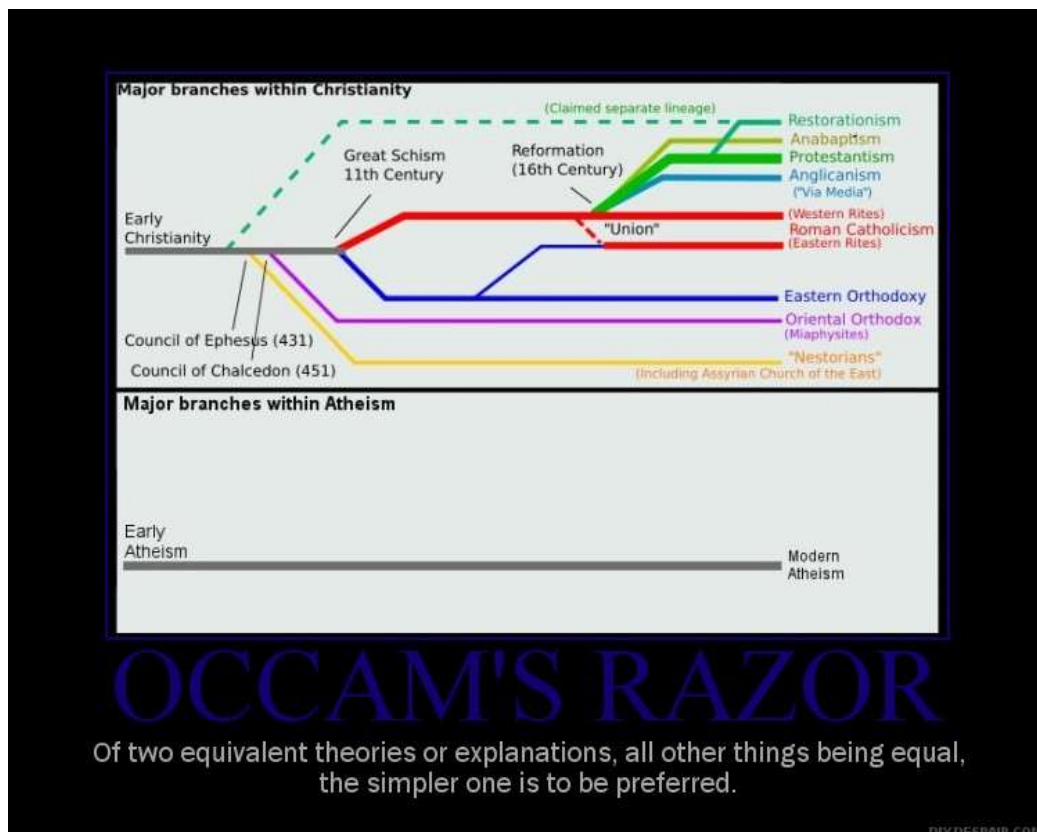
Lidt eftersnak

Man har i dag registreret ca 10.000 (Wikipedia 2021) religioner, som hver for sig udelukker de fleste andre. Er én sand, er de fleste andre falske. Det betyder også, at ethvert mirakel, som observeres af troende, normalt kun støtter én religion, én tro. Hvis Jesus er født af en jomfru, er Islam, Hinduisme, og de øvrige 9.999

religioner falske. Hvis Muhammed red på en hest over himmelen på vej til Jerusalem, så er kristendommen, inklusive alle dens mirakler, og 9.999 religioner humbug. Hvis Viravishnu viste sig sidste torsdag i et indkøbscenter i Mumbai, så er Hinduismen sand og alle andre falske. Så når man hævder sandheden i sin egen tro, har man nødvendigvis afvist alle påståede mirakler i de andre religioner. Uden noget som helst bevis for, at de andre er ”løgn”. Det er så et held, og bemærkelsesværdigt, at der ikke findes beviser for noget som helst mirakel – i nogen tro.

Der står mere respekt om visse religioner end om andre i dag. Få tager ASA-troen alvorlig pga grundig hjernevask med kristendommen, og slet ikke troen på ”The Green Spaghetti Monster”. Men det skyldes vel kun mængden af kirker og præster i de store religioner. Intet – i min optik – gør Jehova eller Allah mere sand end Odin. Forskellen på en ateist og en troende er én religion. Den troende afviser 9.999 religioner, ateisten 10.000.

På verdensplan findes der ca 45.000 kristne sekter ([Why does Christianity have so many denominations? | Live Science](#)), altså en uenighed om den præcise tolkning af Bibelen. Der er en næsten daglig debat i KD om, hvorledes kristendommen skal tolkes, ikke mindst en diskussion om fortabelse vs ”frelse”.

Som tillægsinfo findes der i dag ca 200 registrerede trossamfund i DK. Så mange forskellige meninger om ikke så mange religioner. Occam's Razor vælger tydeligvis ateismen.

Nogle hævder, at alle religioner i virkeligheden bunder i den samme. De har alle en snert af sandheden i sig. Den tidligere biskop af Roskilde, Peter Fischer-Møller, har udtalt (KD, 1/12 2016), at der kun er én Gud, men at der findes forskellige historier om ham. Det gav nogle problemer, da journalisterne spurgte ham, om det så betyder at Jesus, som jo er unik i kristendommen, så også kun er en særlig historie. Hans svar var, at netop kristendommen har den bedste historie, men at vi er uenige med fx muslimerne, som ikke anerkender Jesus som Guds søn, og derfor skal vi tale sammen. Dialog. Man kom ikke ind på, hvor langt Hinduernes historie er fra kristendommens.

Hvad siger Lars til denne multitudine af religioner. Din mentor, Timothy Keller (Keller, 2008), siger klart at Jødedom, kristendom og Islam er forskellige: Det er ikke den samme gud.

Lars: Alle religioner har en snert af sandhed i sig, nemlig en tanke om en Gud, som er større end noget, vi kan fatte. Men kun kristendommen er faktisk sand, som tidligere nævnt. Altså er der meget humbug i omløb.

Jørgen: For en naiv ateist, er det store mylder af meninger en klar indikation på, at det hele er en gang røg. Efter tusinder af år, er der ingen klar model. Så når de kristne i KD fx diskuterer indædt om detaljer i deres tro, tænker jeg: Skal vi ikke først sortere i de religioner?

Religionens modpoler

Agnosticisme

Fra Den Danske Ordbog: Filosofisk lære som hævder, at det er umuligt at opnå sikker viden om virkelighedens inderste væsen, herunder især spørgsmålet om Guds eksistens.

Mange agnostikere hævder, at det er det eneste rimelige standpunkt. At hævde, at en gud eksisterer eller ikke eksisterer, når den nærmest per definition ikke kan måles eller vejes eller observeres, giver ingen mening. Hun kunne jo gemme sig i en fjern afkrog af universet.

Bertrand Russell var lidt i tvivl, om han skulle kalde sig agnostiker eller ateist (han var jo en stram logiker). Men, som han sagde, i relation til Olympens guder, Zeus

og de andre, er vi vel nok ateister i et almindeligt forum, så mon ikke han burde bruge samme begreb i relation til den kristne Gud?

Jeg tror, at de fleste kristne er ateister i forhold til ca 10.000 andre guder end netop Jehova. Men ret beset uden særlig grund anden end deres nuværende miljø. Om 10.000 år er Jehova nok lige så fjern en teori som Zeus.

Ateisme

Direkte oversat betyder det "uden gud". Ordet har sin oprindelse i Grækenland, hvor det brugtes om dem, som ikke troede på Olympens guder. De første kristne var således ateister og blev forfulgt herfor.

I dag, hvor vi kender flere tusinde guder, er en ateist en, som ikke tror på en eneste af dem, og heller ikke forventer, at nogen sand gud dukker op. Skulle det ske, så vil han ændre holdning. Man taler også om svag ateisme og stærk ateisme. Den svage er mere ydmyg og vel nærmere en agnostiker (kaldes også agnostisk ateisme), medens den stærke – som mig – afviser ideen om guder fuldstændigt. Nogle kalder det "agnostisk ateisme". David Mills skriver i et fiktivt interview i "Atheist Universe", (Mills 2006), at forskellen på en ateist og en agnostiker er "guts" (mod, red.). "[Det er mere socialt acceptabelt at være agnostiker end ateist](#)" (hvilket sikkert er eller var sandt i USA 2006). Den stærke holdning baseres typisk på statistik: Efter 5000 år har vi stadigvæk ikke fundet en sand gud, som gider komme forbi og hilse på eller bare ringe til mig. Påstande om, at Jehova kom forbi ca år nul og døde på et kors for min skyld, tror vi ikke på, fordi beviset er alt for tyndt. Religioner kan som udgangspunkt ikke "bevises", men skal jeg vælge én iblandt 10.000, behøver jeg alligevel en eller anden slags "sandsynliggørelse". Mange vælger – uden krav om bevis - den religion, naboen har, for fællesskabets skyld. Men min fornuft forbyder mig desværre at tilslutte mig kristendommen.

Ofte møder man i diskussioner den påstand, at ateisme også er en tro, underforstået religiøs tro. Du kan ikke bevise, at der ikke findes en gud, og du kan ikke vide det. Altså er det en (religiøs) tro. Formålet er at bringe ateisten i det samme fedtefad, som den religiøst troende. Så vi kommer ind på den samme arena. Men det er noget vrøvl. Ateisme er en afvisning af ubegrundede idéer om overnaturlige guder og er derved den holdning, at der ikke findes overnaturlige guder bag ved noget som helst. Det er afstand fra tro på guder, ånder, levende døde forfædre og spøgelse. Ateisten har ikke beviser for sin holdning, og skal heller ikke have det. Det er ikke ham, som kommer med mærkelige idéer. Det er

lige så lidt en (religiøs) tro som det at være ikke-alkymist, ikke-numerolog, ikke-fodboldinteresseret, hvor vi mangler græske ord. Jeg er ikke-troende.

Der er en tendens i den kristne del af verden til, at man tillægger ordet *ateisme* en decideret kritisk holdning til netop kristendommen (nævnes flere steder herunder). En ateist er ikke bare en ikke-troende, han er en fjende af kristendommen. Medgivet, så har udvalgte ateister, som fx Richard Dawkins m.fl. (som jeg nævnte i Kap. I) udgivet aggressive bøger primært rettet mod kristendommen i USA. Baggrunden er det religiøse højres indædte kamp mod evolutionslæren og deres forsøg på at få kreationismen ind som ligestillet fag i skolerne. Også i Danmark har Ateistisk Selskab ført sig frem i den aggressive bane, men det kan jo skyldes, at vi har en Folkekirke, med urimelige monopoler? I den situation er mange begyndt at bruge et andet ord for ateist, nemlig "ikke-troende" eller "irreligiøs" i Danmark, og "None" i USA, hvor "the Nones" er den hurtigst voksende "trosretning". En "None" er en, som ikke er tilknyttet en bestemt kirke, hvad der er eller har været væsentligt i USA. (Pew Research 2021).

Hvad troende siger om ikke-troende

Anna Mejlhede

Nogle betragter også ateister som en sekt eller et fællesskab og skriver, at de gør det og det. De gør ingenting fælles, lige så lidt som ikke-astrologer eller ikke-tennisinteresserede gør. Jeg var nær faldet ned af stolen, da jeg læste præst i folkekirken, Anna Mejlhedes udgyldelse i "Livet er et Mirakel" (2019), som hun har forfattet sammen med astrofysiker Anja Andersen (og journalist Eva Højrup). Hun kommenterer på Lone Franks bog "Den femte revolution" (Franks, 2007), som handler om hjernen. Lone Frank er erklæret ateist og hævder bl.a., at religiøse åbenbaringer har en neurologisk forklaring (mere om denne udmærkede bog i afsnittet om hjernen).

...[bogen] undergravede ikke min tro på Gud. Tværtimod synes jeg, at ateisme er det tristeste, der findes [red. anmærkning: hvad med en tom kirke søndag kl. 10?]. Tro er også at være nysgerrig. Jeg ved godt, at ateister sikkert også er nysgerrige, men det er på en anden måde. De har måske en nysgerrighed, der går ud på at bevise, at Gud ikke eksisterer.

Vi puster lige her. Det er vist det, man betegner som det rene vås eller en god efterligning. Ingen ateist ved sine sansers fulde brug interesserer sig for at bevise, at Gud ikke eksisterer. Det er slet ikke en opgave for en ateist. Det er præsten, som kommer med ubegrundede udsagn. Det er hende, der påstår, at der findes

talende slanger, jomfrufødsler, opstandelse fra de døde, og himmel og helvede. Skal ateisten så også interessere sig for at bevise ikke-eksistensen af Zeus og Odin og Valhal? Mht. nysgerrighed, så er det en personlig egenskab, som varierer fra menneske til menneske. Alle videnskabsmænd, som jeg kender, eller hvis bøger jeg har læst, er ateister, og de er i hvert fald, som jeg selv bilder mig ind, de mest nysgerrige mennesker. De søger sandheden i virkeligheden omkring os, hvordan den så end måtte være. De søger forklaring på fænomener, vi ikke har styr på endnu. Ikke for at skubbe nogen gud til side, men for at vinde forståelse. De følger med største interesse videnskabens fremskridt på alle områder. Og de interesserer sig for filosofi og erkendelsesteorier. Imod dette står fx den kristne kirke, som i 1.500 år bekæmpede nysgerrigheden. Sandheden står i bibelen (som i øvrigt ikke var almindelig tilgængelig).

Anna Mejlhede fortsætter:

Og i modsætning til videnskaben mener jeg, det er nemmere at bevise, at noget er, end at noget ikke er. Man kan aldrig være sikker på, om noget virkelig ikke er, eller om man bare mener det, fordi man ikke har set det. Så det er nemmere at bevise Guds eksistens end Guds ikke-eksistens. De har et hårdt projekt foran sig, ateisterne.

Her behøvede jeg ilt. Og nu blander vi videnskab og ateisme i samme hat. Den videnskab, jeg kender og har læst om, studerer netop det, som findes. Hvilken videnskabs-stråmand tænker Anna på? Medforfatteren Anja Andersen? Prøver Anja måske at bevise, at der mangler polkaprikkede stjerner i Andromeda galaksen? Sikke noget sludder. Men Anja (i bogen) siger ikke imod.

Vedrørende et bevis for Guds eksistens, så venter vi spændt, nu det er ”nemmere”. Og at ateisterne (den slemme, sammenspiste sekt af afgrundsdyrkere) har et projekt foran sig! Jeg henviser til kommentaren lige ovenover. Og sætter en smiley her. (Se også kap 2.0 vedr negative beviser).

Andre kombattanter

Det er ikke ualmindeligt, at kristne troende ser ateister som specielt negative over for lige netop deres gud, Jehova. Jvf det første interview i bogen. De har misforstået Gud, mener de. Så hvis vi lige fik rettet op på det problem, så ville de blive troende. Jeg tror det ikke.

En apostel for det synspunkt er tidligere biskop **Sten Skovsgaard**, som skriver i respons til Ateistisk Selskabs kampagne mod gudstro på busserne. Han begynder med Guds eget svar:

”Måske er jeg slet ikke, som I (ikke) tror, jeg er!”.

For hvad er det for en Gud, som ateisterne afviser og siger, at de ikke tror på? Man får sommetider indtryk af, at de, der afviser Gud, forestiller sig ham som en gammel mand med hvidt skæg, siddende på en sky.

De har en meget naiv opfattelse af, hvem og hvad Gud er – en opfattelse, som derfor også er så let at latterliggøre.

Man kan hævde, at den stråmands-opfattelse kommer fra kirken selv, eller i hvert fald dens hyrede kunstnere som Michel Angelo i Peters Kirken, Gustave Doré i utallige bøger og Bibel-udgaver. Men jeg tror ikke, at en ateist vil vælge sit standpunkt derfra. En ateist benægter 10.000 religioner, så hvad kristendommen bruger som billede spiller ingen rolle. Jeg tror ikke på Brahman eller The Great White Spirit uden at have nogen særlige billeder af dem i hovedet. Skildpadder stablet oven på hinanden?

En anden kombattant er teolog **Niels Grønkjær**, som har skrevet bogen ”Den nye Gud” (2018). Han siger i KD

”Jeg har ikke skrevet bogen for at provokere, men for at fremlægge kristendommen, efter at vi så længe har hørt på fundamentalisters og ateisters fejlagtige forestillinger om kristendommen. Hvis man kan gøre op med de kristne fundamentalisters forældede forestilling om en overnaturlig, uforanderlig og dermed død Gud, tager man også grunden væk under ateisternes stormløb på kristendommen. Ateisterne kan ikke leve uden fundamentalisternes forældede gudsbillede.”

Det er jo en ren joke for mig. Ateisternes stormløb! Ok, diverse ateistiske organisationer har på det seneste spenderet penge på busreklamer i den retning. Men det er ikke en del af begrebet ”ateist”, at man er en værdikriger. Jeg har selvfølgelig læst hans bog, men den efterlader sandelig ikke en trang til at vende sig mod hans Gud, som er endnu mere indviklet end, hvad vi ellers kan læse. Som en detalje var det Gud selv, som døde på korset for at opleve gudløshed!

Og så er der journalist og forfatter, **Esben Kjær**, som skriver fast i KD. Her et klip fra et indlæg 2025.06.25, hvor han hylder den voksende tro i samfundet anno 2025 (som dog går Folkekirken forbi):

Få kan holde ud, at ingen har magten eksistentielt set. Så enten giver vi den til Gud, eller også tager vi den selv. Når vi her i det velbeslåede Vesten helst tager magten selv, kan det lade sig gøre, fordi man her kan leve længe og gnidningsfrit i illusionen om, at vi selv styrer alt. Denne livsløgn udgør en stor del af forklaringen på, at troen gennem mange år har haft det svært i Vesten: Vi har ikke brug for at blive fortalt ind i en større, sand historie, når vi selv kan spille hovedrollen i vores egen fede løgnehistorie. <link til tidligere indlæg i KD 2025 om vore dages erstatningsreligioner>

<...>

Målingerne, som viser stigende tro i bla Danmark, er ironisk nok offentliggjort af Ateistisk Selskab. Esben Kjær skriver hertil:

Formand Anders Stjernholm er angiveligt ”meget bekymret” – og det er jo i sig selv glædeligt for smålige typer som mig. <Red anmærking: vi forstår joken>

<...>

<Tekst i **Bold** herunder er markeret af redaktøren>

Og helt grundlæggende er selve det enøjede rationalitetsparadigme, Vesten i et halvt århundrede eller mere har styret efter, måske ved at nå endestationen. Stadig flere indser, at **jo mere** fundamentalistisk **vi forfølger** rationaliteten, den økonomiske vækst, *new public management*, konkurrencestaten, **tør videnskab** og andre døde ting, der bor i den venstre, fornuftsstyrede hjernehalvdelen, **jo mere ulykkelige bliver vi** – fordi vi forsømmer alt det levende, der bor i den anden halvdel: **kærligheden, kreativiteten, familien**, troen, **lykken og selve livet**. Historien bevæger sig i cykler, og måske er det store pendul ved at svinge til et sted, hvor der igen er plads til ånd?

Jørgen: Som videnskabsmand er jeg aldeles ikke ulykkelig. I min søgen efter sandheden oplever jeg mig selv som præcis det modsatte. De grønne begreber er vist også velkendte af ateister? Og som en sådan må man frøjdes over, at det er et pendul, som svinger. Det kommer jo den anden vej igen. Hermed en trøst til Anders Stjernholm.

Lars Sandbeck tilføjer flere problemer for de gudløse i sin bog "Den Gudløse Verden" (2020), skrevet efter et halv-hemmeligt "studie ophold" på Ateistisk Selskabs hjemmeside.

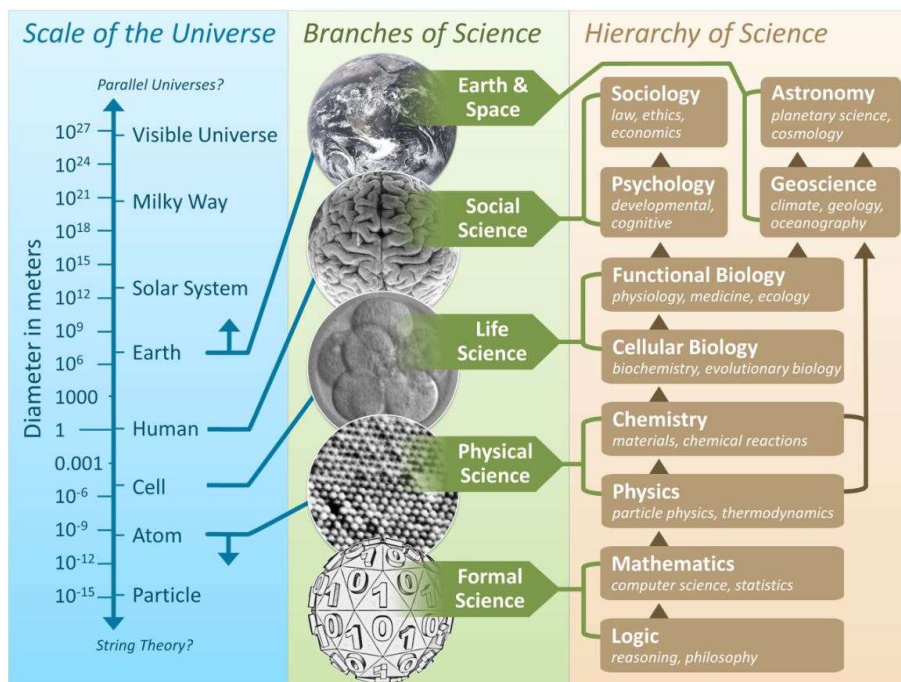
...Det er jo ikke uden konsekvenser at afvise Guds eksistens.<...> Hvis først man har forstået, hvad ordet "Gud" betyder og henviser til <red: desværre ingen hjælp til os arme syndere i teksten> vil man for eksempel hurtigt indse, at ateisme gør det nærmest umuligt at begrunde moralen objektivt. Det betyder, at det bliver umådeligt svært at argumentere rationelt for, hvorfor nogle handlinger skulle være objektivt gode og andre objektivt onde; det bliver også vanskeligt at begrunde alle menneskers værdi og værdighed, det bliver svært at antage eksistensen af immaterielle fænomener som bevidstheden og sjælen, og man kan ikke længere fastholde troen på, at der findes en overordnet, universel mening med livet og et liv efter døden.

Jørgen: Svær ikke at kommentere. Definition af objektiv moral bruger vi et større afsnit på I Kapitel 6 "Det åndelige". Indtil da, vil jeg bede den religiøse (her Kristne/Judæiske) at finde en god forklaring på, hvorfor det er objektivt ONDT at arbejde om lørdagen (3. Bud).

Alle menneskers værdi, det samme: Slaveri er en anerkendt sag I Bibelen, i GT såvel som NT. Er det fælles værdi og værdighed?

At det bliver svært at antage en immateriel bevidsthed / sjæl, passer fint med, at de ikke eksisterer, jvf igen Kapitel 6. Og en tro på en "mening" med livet? Glem den. Og liv efter døden (i kød)? En joke.

3.2 Videnskab

Courtesy Wikimedia.commons

Historik

I dag fejrer *videnskaben* store triumfer. Alle vores tekniske fremskridt, vores sundhed og velfærd kan henvises til videnskaben og dens forskningsresultater.

Men sådan har det ikke altid været. Man kan tale om astronomi og astrologi langt tilbage i tiden, måske 5000 år. Folk som brugte solen og stjernernes position til at fastlægge kommende årstider (fx til forudsigelse af Nilens oversvømmelser), varslere om held og uheld, mm. Men ingen egentlige andre målinger. End ikke "de gamle grækere" gik videnskabeligt frem i vore dages mening på andre områder end matematikken og geometrien. Filosofien i øvrigt rummede det hele.

Aristoteles' (384-322 BCE) meninger om fysikken, som var rent filosofiske og temmelig meget ved siden af vore dages viden, stod uimodsagte i 2000 år helt til renæssancen og Galilei (1564-1642).

Man gjorde godt nok opfindelser som fx hjulet, sneglen og papyrus, men det var ikke baseret på videnskab i dagens mening.

Men med Galilei og den efterfølgende oplysningstid gik det pludselig stærkt. De gamle idéer blev betvivlet, eksperimenter og målinger fik deres ret. Dog ikke uden

smerter: Galilei levede sine sidste 10 år i husarrest for at hævde fysiske, observerbare sandheder, som ikke passede med kirkens.

Var kirken den store modstander set fra vore dage, så var den dog også et arnested for forskning og tænkning. De ældste universiteter blev startet med støtte fra kirken. Munke lavede deres egne undersøgelser, fx Gregor Mendel (1822-1884), som afdækkede arvelighedslæren gennem forsøg med ærteplanter. Det fik ikke den store opmærksomhed på hans egen tid, men i dag er han vidt anerkendt.

Det helt store gennembrud for videnskaben kom med Isac Newton (1642-1727), som på baggrund af målinger af Tycho Brahe (1546-1601) og beregninger af Johannes Kepler (1571-1630) omkring planeternes bevægelser, publicerede det måske vigtigste skrift i videnskabens historie "Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica" gerne kaldt "*Principia*", i 1687. Heri præsenterede han sine kraftlove og sin tyngdelov baseret på ny matematik, som han udviklede. På engelsk "calculus", på dansk "differential- og integralregning". Alt sammen helt grundlæggende for al videnskab og ingeniørkunst i dag. "*Principia*" startede en revolution inden for naturvidenskaben.

I det efterfølgende mylder af undersøgelser og opdagelser begyndte filosoffer at blande sig. Kan man nu regne med, at sandheden er tilgængelig? Den store, skotske, filosof David Hume (1711-1776, *A treatise of Human Nature*, 1739. På dansk 2010) insisterede på, at såkaldte *induktionsbeviser* ikke er valide. Fordi solen er stået op hver dag i 1000 år, kan vi ikke vide, om den står op i morgen. Vi kan ikke logisk slutte os til, at fordi naturen opfører sig regelmæssigt lige nu, så vil den også gøre det i morgen. Han har givetvis ret, og det førte senere til andre ideer om videnskabens rette vej. Den østrigsk-engelske videnskabsfilosof Karl Popper (1902-1994) tog Humes synspunkter til sig og har indtil videre fået det afgørende ord.

Karl Popper (Popper, 1935) indførte begrebet "*falsifikation*": En *videnskabelig teori* skal kunne "*falsificeres*" for at kunne kaldes videnskabelig. Man kan ikke "*bevise*" en videnskabelig teori gennem forsøg eller positive udsagn ("*alle svaner er hvide*"). Observationer og en *teoris forudsigelser* skal kunne reproduceres af andre, gentages og eventuelt afvises. Hvis de afvises, er teorien falsificeret og skal tilbage til tegnebordet. Det betyder ikke mindst, at en teori skal indeholde *mulighed* for falsifikation for overhovedet at komme i betragtning som en *videnskabelig teori*,

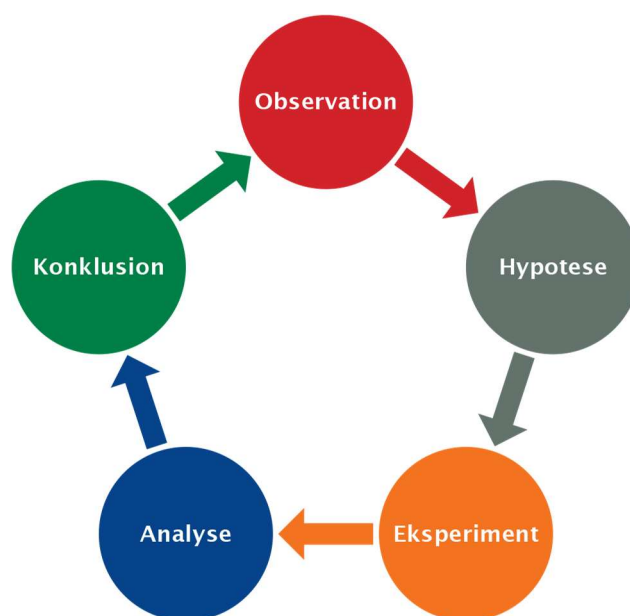
herunder naturligvis, at den kan levere *forudsigelser*. Hans videnskabsteori kaldes gerne "*Kritisk Rationalisme*".

En afgørende konklusion er, at en videnskabelig teori ikke kan endeligt bevises. Mange "almindelige" mennesker bruger udtrykket "videnskabeligt bevist", men det er der ingenting, som anses for at være i dag. Vi har teorier, som ikke er modsagt (endnu), og hvis de fungerer, så bruger vi dem som vores "viden" i vores arbejde. De er så at sige vores videnskabelige fundament lige nu.

Udover Karl Popper har den amerikanske videnskabsteoretiker Thomas Kuhn (1922-1996) haft stor indflydelse på videnskabens filosofi (Kuhn, 1962). Kuhn hævdede, at al videnskab (med undtagelser) foregår inden for et *paradigme*, og at man der prøver at forfine og udvide kundskaberne. Men der opstår anomalier (uforklarligheder), som kan fremtvinge et *paradigmeskift*, og dermed et helt nyt syn på videnskabsgrenen. Vigtige paradigmeskift er fx Kopernikus' verdensbillede med solen i centrum, Hubbles opdagelse af universets udvidelse, Einsteins relativitetsteorier. Man kan sige, at vi i dag kæmper med forskellige paradigmer inden for kvantemekanik, på basis af de forskellige fortolkninger heraf (Se Appendix C).

Den videnskabelige metode

Hvis man søger på nettet efter illustrationer af "*Den Videnskabelige Metode*", overvældes man af meget forskellige billeder. Jeg har valgt det følgende, som et nemt forståeligt eksempel.

Som udgangspunkt er det en cyklisk proces. Den kan i grunden starte fra flere punkter, men typisk er det en observation, som starter den. Hvorfor falder æbler nedad og ikke opad? Hypotesen kunne være en ukendt kraft fra jorden? Hvis vi nu prøver forskellige ting, hvad ser vi så? Hvis alle falder lige hurtigt, så skal min teori rumme det. Og så fremdeles.

På et tidspunkt tror jeg, jeg har en gyldig teori – måske en matematisk formel – som beskriver fænomenet. Den publicerer jeg i et tidsskrift, hvor den fagbedømmes af kolleger (på engelsk bliver ”peer reviewed”). Nogle vil prøve at gentage mine forsøg, og hvis de kan genfinde mine resultater, er vi foreløbigt i mål med en ny, brugbar teori. Hvis de falsificerer den, må jeg tilbage til tegnebordet.

Hvis teorien ikke falsificeres, så tilføjes den samlingen af ”brugbare teorier”, som er vores øjeblikkelige, brugbare viden. Men den er ikke evig. Den kan blive falsificeret i morgen. Vi kan også finde ud af, at den kun duer inden for et vist område af parametre, men måske stadigvæk er god netop der.

Afgørende konklusion her: Den videnskabelige metode leverer ikke ”videnskabelige beviser” eller ”sandheder”, kun midlertidig, brugbar viden.

Et strålende eksempel her er Newtons teori for tyngdekraften. Den har stået ufalsificeret siden 1687 (dog med kendte problemer), men med Einsteins Generelle Relativitetsteori blev den falsificeret i 1915. Men Newtons tyngdelov er stadigvæk fuldt brugbar inden for et stort spektrum af mekanikkens parametre. Som flyingeniør ville jeg ikke drømme om at bruge Einstein til at beregne et flys evner. Newtons ligninger rækker og foretrækkes pga deres enkelhed og tilstrækkelige præcision.

En anden vigtig konklusion er, at den videnskabelige metode, og dermed ”videnskaben” ikke har en *målsætning* på hylden. Hvad der kommer frem, kommer via observation og en efterfølgende teoris forudsigelser. Hvad det leder til, er ukendt fra udgangspunktet. Jvf tegningen, som indledte dette kapitel.

Bemærk dog, at ikke alle grene af videnskab kan bruge den videnskabelige metode i alle led. Ikke al forskning indeholder eksperimenter. F.eks. religionsvidenskab og andre grene, der går tilbage i tiden for at fastslå et historisk forløb. Men der skal være observationer, som kan reproduceres, og ligge til grund for analyser og

ideer. Hver gren har sine egne kriterier for rimelige konklusioner ud fra observationerne.

Der er skrevet mange bøger med emnet "Videnskabsteori", som tegn på, at man ikke bare lige kan kigge ud af vinduet og observere "sandheden". Filosofer mener stadigvæk, at de spiller en rolle, men i mange videnskabsmænds optik (fx afdøde Steven Weinberg, og ditto Stephen Hawking), leverer de ikke noget brugbart i dag. "Virkeligheden" er tydeligvis så kompliceret, at der kræves matematik på højt plan for at udtale sig om emnet. Platon kunne tale om "ideelle former" og Immanuel Kant om "tingen for sig". Vi erkender klart i dag, at vore sanser kun giver et fattigt blik af en "objektiv" virkelighed, men vi tror dog, at den findes og kan tydeliggøres rent matematisk.

PS: Og så findes der alligevel idealister, som mener, at det hele er fantasi. Mere herom i kapitel 6 "Det åndelige".

Pseudovidenskab

Danske Ordbog: Pseudovidenskab er en teori, rapport el.lign. der udgiver sig for at være videnskab, men som ikke er baseret på videnskabelige metoder og empiri.

Det vil bl.a. sige, at den ikke er falsificerbar, hvilket er det afgørende kriterium i dag. Ingen kan føre et bevis for, at den er forkert. Typisk, at de eventuelle observationer ikke kan genskabes, at den ikke kan forudsige noget, eller at den er rent postulat.

Præmien som værste pseudovidenskab i dag går til Kreationismen, som derfor burde dømmes ude af alle. Men det er ikke det, vi ser.

Åbenbaringer

Åbenbaringer er oplevelser i et individs hjerne. En samtale med en gud, som individet opfatter som aldeles ægte. De falder givetvis uden for stammen af Videnskab. De kan ikke bevises, replikeres, eller benægtes. De sorterer lavere end pseudovidenskab, da de ikke opfylder det mindste krav til videnskab.

Ikke desto mindre har *åbenbaringer* betydet meget i verdenshistorien! Fx utallige jødiske profeters oplevelser, Maria bebudelse, Paulus' åbenbaring på vejen til Damaskus, Jeanne d'Arcs åbenbaringer. Ak ja. Havde Jehova dog givet Hitler en enkelt en?

Livssyn for de videnskabelige

Humanisme

Der findes også sammenfattende livssyn for scientists. Jeg vil fremhæve *Humanismen*, som jeg selv har tilsluttet mig for længe siden.

Humanisme er et bredt begreb, men gennemgående for definitionerne, man møder, er respekten for det enkelte menneske, frikoblingen fra religion og erkendelse af vores tilhør til naturen. Man adresserer moral, empati, ansvar, miljøbevidsthed. For mig betyder det enkelt sagt, at man er "et ordentligt menneske".

I USA findes, mellem andre "humane" organisationer, American Humanist Association (AHA), stiftet 1941 (jeg har været medlem siden 2000), som er landsdækkende med ca 50.000 medlemmer og over 600.000 følgere på Facebook. De afholder sociale aktiviteter, undervisning, og via datterforeningen Humanist Society arrangerer de sekulære ceremonier i forbindelse med fødsel, pubertet, bryllup og begravelse.

Jeg sympatiserer helt med deres "10 Commitments", som viser, at Humanister er mennesker, der ønsker godt for andre og verden, tager ansvar og kan være "gode" uden en overvågende guddom. AHA har et slogan som siger "Good without God", men det er nok en tand for meget for Danmark ("God uden Gud"). Vi er ikke helt på linje med, at kun takket været en overvågende gud, kan vi opføre os ordentligt.

How do you live your values?

På hjemmesiden americanhumanistcenterforeducation.org findes et stort antal gratis online kurser i Humanisme og alt, hvad dertil hører. Medlemskab er gratis og tegnes på stedet.

En tilsvarende forening er stiftet i Danmark i 2008: Humanistisk Samfund, som specielt fokuserer på sekulære ceremonier, men også på politiske aktiviteter, som adskillelse af kirke og stat. På uddannelsessiden og på sociale aktiviteter er der brug for folk.

Lars: Det er jo bare de kristne ceremonier, de har stjålet! Konfirmation uden Gud! Hvor ynkeligt. Konfirmation af hvad? Ateistisk begravelse; hvor åndssvagt, som Sandbeck og Christiansen (2009) korrekt skriver. En sådan ceremoni er da kun meningsfuld, hvis man tror på Gud og et liv efter døden. Kunne de ikke opfinde nogle andre ceremonier? Som f.eks. en skilsmisseceremoni?

Jørgen: De kristne ceremonier eller rettere de store livsøjeblikke er vist ikke patenterede? Konfirmation (som bare betyder "bekræftelse") er en ceremoni til markering af overgangen fra barn til voksen og genfindes vel i alle kulturer. Nogle steder trækker man neglene af de unge mænd, andre steder springer de bongy jump i lianer. I Folkekirken skal de stå og sige ja til den Apostolske trosbekendelse og virke overbevisende – en skræmmende oplevelse. I min private fornemmelse lyver 90% præsten lige op i ansigtet: "Jeg tror på kødets opstandelse og det evige liv".

Den humanistiske konfirmation betyder kun "bekræftelse" af, at man har været gennem en uddannelse i et antal emner, som fx kritisk tænkning, menneskerettigheder, livssyn og humanisme, moral og etik.

Begravelsesceremonien er tænkt som en hjælp til dem, som finder det svært selv at arrangere en begravelse. Alle kan jo låne et kapel uden præst og selv stå for det hele uden henvisning til en gud eller evigt liv, men det er en svær tid for mange pårørende. Humanistisk Samfund tilrettelægger taler osv. i tæt samråd med de efterladte. Det er svært at forestille sig en begravelse i fredstid uden nogen form for ceremoni, så at kalde det tyveri fra kristendommen er latterligt. "Huskede I at stille oldefar ud til storskrald?"

PS: Den kendte fysiker, Hugh Everett III (se appendiks C), var en god ateist, og ønskede bare at blive smidt i skraldespanden. Hans kone opbevarede hans aske et par år, men derefter fulgte hun hans ønske.

Religiositet

Der findes religiøse videnskabsmænd også i 202x. Dvs, på trods af deres indsigt slipper de ikke troen på en gud. Nogle konverterer ovenikøbet fra ateist til troende. At man *forbliver* religiøs, kan henvises til opdragelsen, men en konvertering er mere interessant. Typiske eksempler skyldes, at man giver op over for videnskabens stræben efter tilsyneladende umulige løsninger på spørgsmål som universets opståen, livets opståen eller evolutionens resultater. Der **må** ligge en gud bagved. Og det bliver jo så den gud, vi kalder "God of the Gaps", de må tro på. At det kun flytter problemet til guden, dennes opståen, viden og fremgangsmåde (de tænker jo videnskabeligt) forhindrer ikke konverteringen. Barndommens hjernevask virker.

Markante og interessante eksempler er C.S. Lewis, Polkinghorne, McGrath og Francis Collins, som vi møder senere.

Som sideinformation er ca 70% af USA's befolkning religiøse, medens det samme kun gælder 5% af medlemmerne af National Academy of Science (ref videnskabsformidleren og fysikeren Neil de Grasse Tyson på YouTube, som *himler op* om de 5%. Why is this number not zero? :-).

Hvad videnskaben siger om religion

Lige såvel som de troende kan sige skidt om videnskaben og de ikke-troende, så er der også meninger den anden vej. Herunder kun et fattigt udsnit.

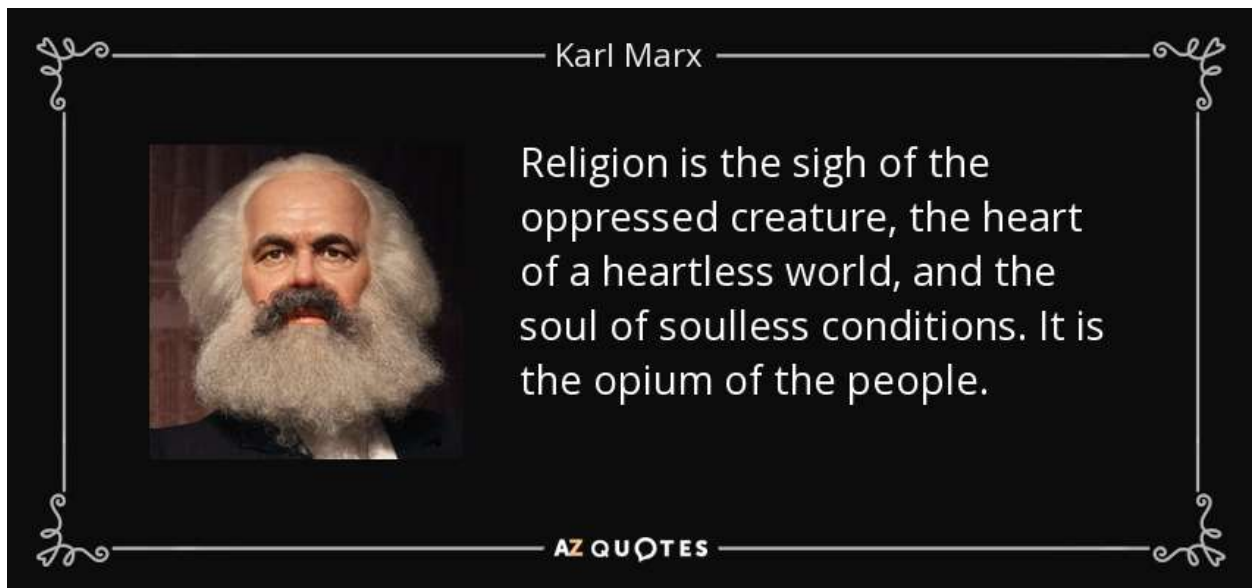
Thomas Jefferson

En af fædrene bag den amerikanske forfatning og ideen om adskillelse af stat og religion (som dog har dårlige tider i dag).

The day will come when the mystical generation of Jesus by the Supreme Being in the womb of a virgin, will be classed with the fable of the generation of Minerva in the brain of Jupiter." --Thomas Jefferson, 1823

Karl Marx

Karl Marx var inderligt imod religion og har efterladt mange sætninger herom. Mest berømt er den vedhæftede:

Stephen Hawking

Den kendte fysiker og matematiker, en af de største i vor tid, som var bundet til sin specielle rullestol i mange år pga ALS, var en sikker ateist, men holdt dog sine

meninger i beskedne former måske for at beholde sin popularitet i den engelsktalende verden, hvor hans bøger solgte som bestsellers.

- Mit mål er simpelt: Det er at forstå universet helt og aldeles. Hvorfor det er, som det er, og hvorfor det overhovedet eksisterer.

- Jeg tror, at den mest simple forklaring er, at der ikke er en gud. Der var ikke nogen, der skabte universet, og der er ikke nogen, der styrer vores skæbne. Det har ledt mig til den konklusion, at der formentlig ikke findes en himmel, og at der ikke findes liv efter døden. Vi har ét liv til at sætte pris på det fantastiske univers, og det er jeg taknemmelig for.

Steven Weinberg

Steven Weinberg (1933-2021) (Nobelpristager i fysik 1979) er en anden af de største fysikere i vor tid. En af fædrene bag Standard Modellen (se senere). Han var jøde, og en stor del af hans familie omkom i Holocaust. At Gud ikke kunne forhindre det på grund af respekt for Hitlers frie vilje, fik ham til at foragte kristendommen og al religion. Jeg er fuld af forståelse for det synspunkt.

Religion is an insult to human dignity. With or without it you would have good people doing good things and evil people doing evil things. But for good people to do evil things, that takes religion.

Albert Einstein

Mange har diskuteret den store fysikers religiøse tro. De troende har forsøgt at gøre ham religiøs - med den intelligens må det jo være en slags bevis – og andre det modsatte.

As quoted in *European Civilization and Politics Since 1815* (1938) by Erik Achorn, p. 723. and in his obituary in *The New York Times* (19 April 1955)

I cannot imagine a God who rewards and punishes the objects of his creation, whose purposes are modeled after our own — a God, in short, who is but a reflection of human frailty. Neither can I believe that the individual survives the death of his body, although feeble souls harbor such thoughts through fear or ridiculous egotisms.

Skal han beskrive sin egen “religiøsitet” siger han:

The most beautiful and deepest experience a man can have is the sense of the mysterious. It is the underlying principle of religion as well as all serious endeavor in art and science. He who never had this experience seems to me, if not dead,

then at least blind. To sense that behind anything that can be experienced there is a something that our mind cannot grasp and whose beauty and sublimity reaches us only indirectly and as a feeble reflection, this is religiousness.

In this sense I am religious. To me it suffices to wonder at these secrets and to attempt humbly to grasp with my mind a mere image of the lofty structure of all that there is.

Jeg deler ganske Einsteins meninger her, men en religion kan jeg ikke få det til (jvf definitionen tidligere fremført).

Ritt Bjerregård

Ritt Bjerregaard, tidligere overborgmester i København og tidligere minister, skriver i en kronik i Berlingske Tidende den 11. marts 1990:

... Min udmeldelse af folkekirken forløb udramatisk, og jeg følte mig lettet over at være sluppet ud. Men hvad så? Hvad er det så, jeg tror på?

Mit umiddelbare svar er: Behøver jeg at tro på noget? Vorherre, Helligånden, Jesus og Jomfru Maria har altid rangeret i min bevidsthed på samme plan som nisser, og jeg har aldrig oplevet det som noget savn, at jeg ikke kan forestille mig nogen af dem, hverken treenigheden eller hø- og julenisser, som værende til.

Jeg kan selvfølgelig tydeligt se, hvor megen plat der bliver slået på Gud og Allah, og selv om jeg, når jeg skal være ærlig, er tilbøjelig til at opfatte religion som skadelig overtro, synes jeg i almindelighed ikke, der er nogen grund til at tage andre menneskers forestillinger om den slags ting mere højtideligt, end hvad de i øvrigt måtte mene om julemanden. Fred være med det.

Lad os her som andre steder glæde os over mangfoldigheden af stjernetegn, auramassage, helligånd, guruer, djiner, djævle, profeter og nissemand. Der er noget fornøjeligt ved det religiøse supermarked, hvor muslimer ligger med enden i vejret ved siden af dansende gule buddhister, og salmesyngende syvendedagsadventister holder til dør om dør med spiritister med forskellige ånder i bankende bordben og svingende penduler.

Den ubehagelige selvgodhed, der er ved al slags frelstthed og missioneren forsvinder i det almindelige skrigeri, og enhver kan få lov at blive salig i sin tro.

(Det var lige til at blive socialdemokrat af! Men jeg klarede den:-)

Thøger Seidenfaden

Thøger Seidenfaden (1957-2011), afdød chefredaktør af Politiken, får det sidste ord i dette kapitel. Han siger præcis, hvad jeg har prøvet at sige fra side 1, men som skribent (og med chefredaktørens autoritet) gør han det overlegent. Artiklen er fra et debatindlæg i Politiken 15/6 2004, gengivet i Jens Formans "De Kristnes Religion" (Forman, 2008). Kursiveringerne er fra den oprindelige artikel.

"Selv er jeg ateist, hvis man med Gud forstår det, som man forstod med Gud indtil for 100 år siden eller deromkring. For en sådan gud, der skaber og handler på linje med andre virkelighedsfænomener, er naturligvis umulig at få til at stemme med alt det, vi efterhånden ved om verdens beskaffenhed. Men Jeg er godt klar over, at mange moderne religiøse mennesker mener noget helt andet, når de taler om Gud. Og hvis man med Gud mener en undren, et spørgsmål, en mening med tilværelsen, et ansvar, en udfordring, eller hvordan det nu ellers er blevet formuleret, så giver det jo ikke megen mening at benægte dets eksistens. Her må jeg nøjes med at være agnostiker. Den form for tro kan ikke ræsonneres bort, selv om jeg synes, det er lidt underligt at kalde disse ting Gud, når nu det ord i årtusinder har jeg refereret til noget andet.

Jeg falder nogle gange for fristelsen til at drille de religiøse ikke mindst med det dilemma, som Thorkild Grosbøll sagen også illustrerer. Enten tror de på noget, der ganske åbenbart ikke holder en meter, eller også er deres tro så luftig og moderne, at den kan være svær at få hold på og svær at få til at stemme med nogen form for organiseret religion eller dogmatik. Det er det, der går ud på at man i religionen finder langt mere dybde, langt flere mysterier, og dermed et bedre svar på tilværelsens kompleksitet end i den ikke troendes fornuftsbaseret tilgang til tilværelsen.

Argumentet får et skær af tilforladelighed, fordi det ofte er religiøse mennesker både offentligt og privat, der tumler med verdens og livets mysterier og som derfor - indrømmet - ofte kan føres spændende og meningsfulde samtaler med. Men argumentet tåler ikke nærmere prøvelse. For hvad er egentlig mest dybt, komplekst og mystisk? En religiøs tradition, herunder hellige skrifter, esoteriske tekster, dogmer, liturgi og så videre? Eller selve verdens og livets mysterier? Med al deres fysiske, biologiske, historiske og sociale kompleksitet, således som de kan udforskes med hjælp af den højeste og mest resultatskabende form for menneskelig fornuft vi kender: *den videnskabelige metode*.

Svaret turde være indlysende, Verden og livet er naturligvis langt mere komplekse end enhver menneskelig tradition. Og hvor den religiøse stræben enten ender i en - i bedste fald raffineret og kompleks – facitliste, eller slet ikke kommer nogen vegne, så undgår den videnskabelige stræben begge disse faldgrupper. Dens erkendelsesbestræbelse er uendelig, og uendelig kompleks, fordi den beskæftiger sig med virkelige mysterier: Hvordan verdensrummet, hjernen, molekylerne og atomerne og alt, hvad der ligger imellem, er indrettet og blevet til. Og den stræben er underlagt *den vidunderlige disciplin*, der ligger i, at svarene faktisk ikke i nogen forstand er givet os på forhånd. Svarene findes derude, de er uafhængige af os, men alligevel tilgængelige, og bag hvert foreløbige svar gemmer der sig nye spørgsmål.

Jeg er ikke videnskabsmand. Men at *videnskabsmænd af enhver art beskæftiger sig med langt større og mere krævende mysterier end præster og imamer, er i virkeligheden indlysende*. At det så samtidig er den videnskabelige metode, der via sit afkast af velstand, sundhed, bedre livsvilkår har gjort samfund mulige, hvor for rigtig mange mennesker for første gang i historien har fået overskud til at tænke frit over tilværelsens mysterium, er blot en ganske imponerende sidegevinst. I det lys forekommer det næsten komisk, når den fornuftsbaseerede, stringente videnskab gøres til 'flad', 'tynd' eller 'overfladisk' i forhold til religionerne. Den stiller langt større krav, og går langt dybere ned end nogen religion ... i udforskningen af mysterierne end blot blive ved med besværgende at fastholde deres eksistens.